

Missbrukande våldsutsatta kvinnor – Hur påverkas arbetet med denna grupp kvinnor av de diskursiva kategoriseringar som görs av professionella?

Av

Sofie Isaksson

Ht-09

Handledare: Åsa Lundqvist

Abstract

Author: Sofie Isaksson

Title: Abused and addicted women – how is the work with this group of women affected by discursive categorizing made by professionals?

Supervisor: Åsa Lundqvist

The aim of this study was twofold; on one hand I have been studying how the social services and the women's crisis center work to contribute to assaulted women's need of support and protection, while on the other hand I have been analyzing how discursive categories from the group of women addicted to alcohol is being made by professionals. The reason for this purpose was that I would like to see in which way this categorizing affects the work with the group of women with an alcoholic abuse. Addicted women often live in shame and self-contempt where they are blaming themselves for their addiction. The women are repressed by men due to their sex and at the same time they are repressed as addicts since men in general are more allowed to drink alcohol than women. The women are in this way double addictive – partly to the drug/alcohol/pills but also to the man who exerts the violence and makes sure the woman gets what she needs while he is also "protecting" her from other people. The women are being compared to men as a norm and hardly any light is being shed on the interplay between sex, sexuality, class or ethnicity. Instead women are pictured as victims and as depended and bound to their men. By using Tina Mattsson's critical work on prior gender research, I have been analyzing how the work with abused and addicted women is affected by discursive categorizing made by professionals. The study is based on qualitative interviews with counselors, social workers and social workers with a leading position within the section of alcoholic abuse. Different themes have been identified and discussed in the order I thought natural. The main outcome of this study was that both prior research and norms within society are affecting the work with abused and addicted women. The professionals are steered by values presented by research and tend to point out abused and addicted women to one homogenous group. Shortly, possibilities for support and protection which exist in municipalities are limited and restricted by discursive conceptions about the group of abused and addicted women.

Key words: alcoholic abuse, domestic violence, gender perspective, protection and support

Nyckelord: missbruk, kvinnomisshandel, genusperspektiv, skydd och stöd

Förord

Jag vill tacka alla som gjort uppsatsarbetet möjligt. Ett stort och extra varmt tack till min handledare Åsa Lundqvist som givit mig motivation och inspiration att genomföra arbetet. Tack även till intervjupersonerna som tagit av sin tid för att medverka i min studie och min vän Jonna Erzmoneit som bidragit till den goda engelskan i abstraktet.

Innehållsförteckning

1	Inledning	6
1.1	Problemformulering	6
1.2	Syfte	8
1.3	Frågeställningar	8
2	Bakgrund	8
2.1	Avgränsningar	9
2.2	Disposition och fortsatt framställning	11
2.3	Begreppsdefinitioner	11
2.3.1	<i>Missbruk</i>	11
2.3.2	<i>Beroende</i>	12
2.3.3	<i>Våld</i>	12
2.3.4	<i>Kvinnomisshandel</i>	13
2.3.5	<i>Diskursiva kategoriseringar</i>	13
3	Tidigare forskning	14
3.1	Våld i nära relationer	14
3.2	Kvinnor i missbruk	15
3.3	”Världens sämsta brottsoffer”	16
3.4	Bilden av missbrukande kvinnor	17
4	Metod	18
4.1	Metodval	18

4.2 Intervjuform	19
4.3 Urval	20
4.4 Genomförande	20
4.5 Bearbetning	22
4.6 Resultatens tillförlitlighet	22
4.7 Etiska överväganden	23
4.8 Tillvägagångssätt	23
5 Teoretiska utgångspunkter	24
5.1 Skapandet av kön	24
5.2 Diskursiva föreställningar	25
5.3 Synen på de teoretiska begreppen	26
6 Analys	27
6.1 Behov av skydd och stöd	27
6.2 Möjlighet till skydd och stöd	29
6.3 Diskursiva föreställningar	32
7 Avslutande diskussion	34
Referenslista	36
Bilaga 1. Presentationsbrev	38
Bilaga 2. Intervjuguide	39

1 Inledning

Jag har arbetat som socialsekreterare under tre år på en socialförvaltning i en mindre kommun i västra Sverige. Därigenom har jag kommit i kontakt med kvinnor som utsatts för våld i nära relationer och arbetat för att tillgodose deras skyddsbehov och att finna en hållbar lösning i just deras situation. Kommunens kvinnojour och kvinnofridsteam har här kommit att spela en viktig roll med hänsyn till skydd- och stödsaspekten. När jag fick höra att missbrukande kvinnor inte tas emot av länets kvinnojouren började en problemställning växa fram hos mig. Den 20 oktober 2009 hölls en konferens av en projektgrupp inom regionen angående socialstyrelsens projekt att särskilt uppmärksamma våldsutsatta missbrukande kvinnor där jag deltog. Under konferensen uppmärksammade jag särskilt den komplexa situationen en våldsutsatt missbrukande kvinna befinner sig i. De mångfacetterade problemen i relation till att socialtjänsten verkar sakna verktyg och möjlighet att skydda kvinnan då skyddsboende i länet saknas – trots den nya lagen – bidrog till min undran hur vi kan finna ett sätt att medverka till dessa kvinnors säkerhet och stöd. Vad är det som gör detta till ett problem och varför fångas de inte upp? Hur kan det komma sig att det inte finns något skyddsboende för dessa kvinnor och vad är det som gör deras problem så komplext. Glöms deras skyddsbehov bort av samhället eller prioriteras de bort, och vad beror det i så fall på? Har orsaken att göra med diskursiva föreställningar som finns om denna grupp kvinnor?

1.1 Problemformulering

I juli 2007 trädde ändringen i socialtjänstlagens 5 kap 11 § i kraft. Socialtjänstens ansvar gentemot kvinnor och barn som utsatts för brott eller bevittnat brott, med särskilt beaktande av dem som varit utsatta för våld av närstående, skärptes. Vad som tidigare var utformat som bör blev till *skall*. Socialstyrelsen har därefter fått i uppdrag av regeringen att ytterligare förbättra kommunernas arbete för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld eftersom utredningar påvisat brister i socialtjänstens stöd gentemot dessa. En del i detta arbete har varit att särskilt belysa de våldsutsatta missbrukande kvinnorna.

Kvinnor i missbruk lever ofta i skam och självförakt där de skuldbelägger sig själva över sitt missbruk. Detta förstärks ytterligare av det dubbla förtryck som ofta beskrivs i förhållande till det patriarkala system som kvinnorna lever i. Kvinnorna förtrycks av män på grund av sitt kön och de förtrycks som missbrukare eftersom män i allmänhet ges större tillåtelse att bruka alkohol än kvinnor. Kvinnans syn på sig själv präglas ofta av mycket självförakt då de inte uppfyller den traditionella kvinnosynen som hustru och mor (Hydén, 2002).

De specifika svårigheter det talas om när det handlar om våld mot kvinnor i missbruk är att dessa kvinnor inte har samma möjlighet till skydd som andra våldsutsatta kvinnor på grund av att de i de flesta fall inte tas emot av de allmänna kvinnojourerna. Socialtjänsten tenderar även att sätta missbruket i fokus och därigenom negligera våldet, kvinnan anses genom sitt missbruk själv ha satt sig i situationen. Kvinnorna kan även i många fall sägas vara dubbelt beroende, dels av drogen/alkoholen/tabletterna i sig men även av mannen som utövar våldet då han ofta är den som underhåller missbruket och ser till att kvinnan får det hon behöver men även ”skyddar” henne från andra. De missbrukande kvinnornas bekymmer är i många fall mångfacetterade och kan bestå av hemlöshet, kriminalitet, prostitution, omhändertagna barn, psykiska problem och sämre hälsotillstånd (Boustedt Hedvall, 2009).

Utifrån den relativt ringa forskning som finns i ämnet missbrukande våldsutsatta kvinnor tenderar de teorier som framhävts att präglas av stereotypa bilder om kvinnlighet och kön. Kvinnorna jämförs med männen som norm och föga vikt läggs vid samspelet mellan kön, sexualitet, klass och etnicitet. Istället framställs kvinnorna som offer och relationsbundna till män. Att missbrukande kvinnor skulle vara som oss alla kvinnor, med samma behov och brister, framgår inte. Jag hävdar att de föreställningar som finns präglar den hjälp och det stöd som erbjuds dessa kvinnor, men vilka konsekvenser ger det?

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är tvåfaldigt – å ena sidan skall jag studera hur socialtjänst och kvinnofridsteam arbetar för att medverka till våldsutsatta missbrukande kvinnors behov av skydd och stöd, å andra sidan skall jag analysera hur diskursiva kategoriseringar av gruppen missbrukande våldsutsatta kvinnor görs av professionella.

1.3 Frågeställningar

- Hur ser behovet av skydd och stöd ut för våldsutsatta missbrukande kvinnor?
- Vad finns för möjlighet till skydd och stöd för våldsutsatta missbrukande kvinnor?
- Vilka diskursiva kategoriseringar finns och hur påverkar dessa de yrkesverksammas sätt att arbeta med våldsutsatta missbrukande kvinnor?

2 Bakgrund

Lagstiftningen när det gäller våld i nära relationer har sedan 1980-talet kommit att skärpas. Först ut var lagändringen om allmänt åtal 1982. Tidigare hade det varit upp till brottsoffret att bestämma om anmälan skulle göras eller ej, men herefter kan vem som helst anmäla ett brott och målsägande kan inte ta tillbaka en redan upprättad anmälan. 1988 kom lagen om besöksförbud. Denna lag upprättades för att förebygga hotfulla och farliga situationer och skydda kvinnor från våld och hot i nära relationer. Lagen kom dock att utökas senare för att ytterligare förbättra skyddet för våldsutsatta kvinnor i syfte att låta kvinnan och eventuella barn kunna bo kvar i den gemensamma bostaden och ge mannen orsak att flytta. Även rätten till målsägandebiträde lagstadsgrades 1988. Det mest omfattande åtgärdsprogrammet står dock regeringens proposition Kvinnofrid 1997/1998:55 för som antogs av riksdagen 1998. Propositionen omfattade en rad lagändringar såsom att lagen om våldtäkt skärptes till att även innefatta våldtäkt inom äktenskapet, den nya lagen om grov kvinnofridskränkning antogs

såväl som förbud mot könsstympning och könsköp. Denna kvinnofridsreform bidrog även till åtgärder inom folkbokföringen och möjligheten för kvinnor att få sina uppgifter skyddade (Amnesty International, 2004). Propositionen var även en del i att Nationellt Råd för Kvinnofrid inrättades sommaren 2000, som har i syfte att öka kunskapen och finna nya arbetsmetoder gentemot mäns våld mot kvinnor. Ett område som prioriterats ytterligare är mäns våld mot missbrukande kvinnor.

I rapporten "Mäns våld mot kvinnor i nära relationer" (Amnesty International, 2004) beskrivs att kvinnor i missbruk ofta befinner sig i en utsatt livssituation dels genom att leva i dubbel diskriminering, via både kön och missbruk, och dels genom den låga status deras situation befäster dem i. Man antar att denna dubbla diskriminering gör det än svårare för dessa kvinnor att tala om sina problem och det våld de utsatts för. Våldsutsatta missbrukande kvinnor tenderar även att inte erbjudas det stöd och skydd de är i behov av. Socialtjänsten fokuserar många gånger på missbruksproblematiken och lämnar våldet därhän. Inom missbruksvården finns ofta inte den kompetens som behövs för att ta hand om hela kvinnans livssituation och våldsutsatthet. Trots detta är det många gånger hit som kvinnorna kommer när de är i behov av skydd eftersom de ordinära kvinnojourerna inte erbjuder dem någon plats.

2.1 Avgränsningar

Våld i nära relationer ses ofta i heterosexuell kontext, mäns våld mot kvinnor, trots att våld är lika vanligt förekommande i homosexuella parrelationer likväl som våld även förekommer i omvänd form, kvinnors våld mot män. Våldet i den bemärkelsen som jag i denna uppsats kommer belysa är dock den som män utsätter kvinnor för, och dessutom kvinnor i ett aktivt missbruk. Våldet får här förstås i strukturella termer varvid kvinnors underordning männen skapas i den vardag vi lever i (Holmberg & Enander, 2004). Den manliga dominans som karakteriserar vårt samhälle präglar sättet att se på kvinnlighet och särskilda kvinnoyrken men även sättet att se på kvinnor i missbruk. Likväl kan det sägas att den missbrukarvård och

institutioner som finns inrättats med mannen som norm. Kvinnorna har hamnat i bakgrunden och inte förrän på 90-talet har särskilda kvinnoprojekt aktualiserats (Mulinari, 1998).

I denna uppsats kommer jag enbart inrikta mig på hur en mindre kommun i västra Sverige arbetar gentemot dessa kvinnor och belysa ämnet utifrån socialsekreterares och behandlares håll. Förvaltningen i denna kommun är hierarkiskt organiserad med socialchefen i toppen, därefter avdelningschef inom Individ och familjeomsorgen, sektionschefer till respektive avdelning samt verksamhetsledare inom personalgruppen. De som arbetar och kommer i kontakt med missbrukande våldsutsatta kvinnor arbetar alla under sektionen för Vuxengruppen. Härunder lyder även ett statligt finansierat kvinnofridsprojekt som har till syfte att fungera som ett utökat stöd till våldsutsatta kvinnor och deras barn. I projektet ingår ett kvinnofridsteam bestående av två kuratorer samt en extra satsning för gruppen våldsutsatta missbrukande kvinnor. Enligt socialtjänstlagen skall socialförvaltningen i varje kommun tillse behovet av stöd till brottsoffer och då särskilt uttalat till kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet och till barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna. Kommunerna har således det primära ansvaret för att tillgodose våldsutsatta kvinnors behov av skydd och stöd och kan inte skjuta ansvaret till frivilliga organisationer såsom kvinnojourer o.d. Därför har inte jag för avsikt i denna uppsats att resonera kring kvinnojourer och varför de inte tar emot missbrukande kvinnor i behov av skydd. Inom den region jag studerat har det bedrivits utredning senast 2007 som analyserat eventuella behov av och möjligheter till ett skyddat boende i kommunal eller privat regi på någon ort i länet för att tillgodose våldsutsatta missbrukande kvinnors skyddsbehov, men fram till idag har inga sådana beslut fattats. Därutöver har det vid samtliga intervjutillfällen framkommit att socialtjänst och kvinnofridsteam endast har kontakt med de socialt utsatta missbrukande kvinnorna och inte alls träffar dem som håller sitt missbruk inom familjen och i övrigt lever ett ”normalt” socialt liv. Därför kommer min uppsats avgränsa sig till att enbart innefatta de socialt utsatta missbrukande kvinnorna.

2.2 Disposition och fortsatt framställning

Uppsatsen står på två ben, dels syftar den till att redogöra för det skydd och stöd som finns i kommunen och vilka behov professionella anser att missbrukande våldsutsatta kvinnor har, men dels även att belysa hur de yrkesverksammas arbetssätt påverkas av de diskursiva kategoriseringar som finns och som de själva skapar. Genom mitt upplägg ämnar jag att så begripligt som möjligt spegla den bild och analysera det läge som missbrukande våldsutsatta kvinnor utmålas och befinner sig i. Således har jag valt att först redogöra för den tidigare forskning som finns i ämnet våld i nära relationer och därefter det dubbla forskningsfältet med missbrukande våldsutsatta kvinnor. Därpå kommer metoddelen där jag redogör och propagerar för val av metod, studie och intervjupersoner samt klarlägger tillvägagångssättet. Härunder har jag även valt att placera de etiska överväganden jag gjort samt tillförlitligheten i de resultat jag kommit fram till. Därefter följer de teoretiska förklaringsmodeller jag valt att förankra mina resonemang i och tillsist presenterar jag min analys och avslutande reflektioner.

2.3 Begreppsdefinitioner

De begrepp som min uppsats kommer hålla sig kring såsom missbruk, beroende, våld (fysiskt, psykiskt, sexuellt och kontrollerande), kvinnomisshandel och diskursiva kategoriseringar förklaras och redogörs för nedan. Detta för att inga oklarheter skall föreligga när det gäller dess betydelse eller innebörd. Då begreppen i sig inte kommer att ligga i fokus i den fortsatta framställningen utan endast syftar till att förklara de företeelser som berör uppsatsens inriktning, kommer jag endast ge generella definitioner.

2.3.1 *Missbruk*

Begreppet missbruk beskriver en människa som skadligt brukar eller överkonsumerar alkohol eller annan drog. Ordet missbruka kan sägas vara moraliserande då det syftar till att medvetet bruka något i överdriven form. Missbruk kan förekomma vid särskilda situationer och variera

i styrka, ett missbruk kan variera från vecka till vecka eller beroende på den sociala situation man befinner sig i. Missbruket kan i sig vara allvarligt och kräva omfattande insatser likväl som det kan vara spontant övergående när den nuvarande situationen förändrats (Johansson & Wirbing, 2005).

2.3.2 Beroende

Begreppet beroende har kommit att framträda alltmer i förståelsen av de beroendeskapande läkemedlen som kan skapa drogproblem utan att personen för den sakens skull missbrukar sitt medicinanvändande. Ordet ses inte skuldbeläggande på samma vis som missbruk, skulden läggs istället på drogen som i sig är beroendeframkallande. Beroende är en allvarligare diagnos än missbruk/skadligt bruk då det har med kroppslig tillvänjning att göra. Inom det kända behandlingsprogrammet tolvstegsmodellen samt av Världshälsoorganisationen definieras alkoholism och drogberoende som en sjukdom (Johansson & Wirbing, 2005).

Att definiera skillnaden mellan beroende och missbruk är inte denna uppsats syfte dock har jag för läsaren ändå ansett det betydande att belysa den distinktion som likväl finns. I den fortsatta framställningen kommer jag att använda mig av begreppet missbruk. Definitionen missbruk används i betydelsen av det skadliga bruk som kvinnorna konsumerar alkohol och andra droger. Några värderingar i förhållande till omfattning eller om ett beroende utvecklats eller inte framgår ej.

2.3.3 Våld

Isdal (2001:34) skriver att ”våld är varje handling riktad mot en annan person, som genom att denna handling skadar, smärtar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något den vill”. Världshälsoorganisationens (WHO) definition av våld i nära relationer inkluderar fysisk och psykisk misshandel, sexuellt tvång

och olika former av kontrollerande beteenden (Holmberg & Enander, 2004) . Det fysiska våldet kan utövas både aktivt och passivt, där exempel såsom slag och knuffar till användande av vapen förevisar det aktiva våldet. Det passiva fysiska våldet kan beskrivas då kvinnan inte själv tillåts ha tillgång till någon försörjning och därmed inte har möjlighet att inhandla vare sig mat eller kläder, men även genom andra utstuderade hälsonedsättande tillstånd såsom att vägra henne kontakt med hälso- och sjukvård. Psykiskt våld kan bestå av kränkningar, hot, utpressning och försök till isolering genom att inte låta kvinnan träffa vänner och släkt i den utsträckning hon själv önskar. Holmberg och Enander (2004) beskriver även det sexuella våldet och poängterar att det oftast är lika vanligt förekommande som själva misshandeln i sig och kan bestå av regelrätt våldtäkt likväl som tvingande handlingar att se på porrfilm. Våldet relateras till mannens behov av makt och ovanstående beskrivna spektra poängteras då maktutövningen kan ta sig vida uttryck.

2.3.4 Kvinnomisshandel

Kvinnomisshandel definieras i nationalencyklopedin som våld mot kvinna. Det påtalas att begreppet ofta begränsas till att innefatta sådant våld som sker inomhus samt att kriterium såsom att kvinnan skall ha levt eller lever i en parrelation till förövaren är uppsatta. En kvinna som utsatts för systematiskt våld av närstående kan uppvisa posttraumatiskt stressyndrom (PTSD) likt dem som upplevt krig och naturkatastrofer. Detta yttrar sig i extrem rädsla, förvirring, stark ångest och hjälplöshet. Kvinnomisshandel benämns i lagstiftningen som grov kvinnofridskränkning. Begreppet infördes dock i brottsbalken först 1998 och då som syfte att stärka skyddet för kvinnor som utsatts för upprepad misshandel (Nationalencyklopedin, 2009).

2.3.5 Diskursiva kategoriseringar

Ordet diskurs kan i filosofiska termer beteckna en helhet av sammanhängande uttryck och begrepp, det används som ett samlingsnamn för sätt att resonera inom ett visst område.

Michael Foucault har kommit att påverka innebörden till att även innefatta en slags kommunikation som kräver specialiserad kunskap. Med denna utvidgade betydelse kan man se begreppet som ett samlingsnamn för de infallsvinklar, sätt att resonera, frågeställningar och så vidare som tillämpas inom ett visst område. Att kategorisera är härutöver ett uttryck för att indela i grupper (Nationalencyklopedin, 2010). De diskursiva kategoriseringar jag således härrör i denna uppsats kan sammanfattas som de samlade uttryck professionella gör av gruppen missbrukande våldsutsatta kvinnor vilka följaktligen placerar dessa kvinnor i särskilda fack.

3 Tidigare forskning

3.1 Våld i nära relationer

Fenomenet våld mot kvinnor i nära relationer har i praktiken funnits i alla tider men har först kommit att lagstiftas till kvinnans fördel och rättigheter så sent som under 1980-talet. Fram till 1965 bedömdes våldtäkt inom äktenskapet som en förmildrande omständighet och mannen har under tidigare årtionden haft som rättighet att aga sin hustru och härska i familjen (Rosengren, 1998). På samma sätt har det sociala arbetet med våldsutsatta kvinnor genom åren förändrats. Under 80-talet präglades tanken om att felet låg hos bägge parter och det var utifrån den idé som behandlingsarbetet skedde. Kvinnans undergivelse och ständiga återgång till mannen var i fokus och sällan diskuterades det i termer av förövare och brottsoffer. Under 90-talet blossade så nya debatter upp. Två läger med skilda ideologier framträdde ur kvinnorörelserna där det ena framhävde individuella och psykologiska förklaringar och det andra pekade på rådande könsförtryck (ibid). Dessa teorier har därefter framstått som de dominerande synsätten inom svensk forskning och vid utarbetande av arbetsmetoder. Det individualpsykologiska perspektivet betonar kvinnans roll och ansvar till mannens våldsutövande, både mannen och kvinnan anses ha bakomliggande störningar. Likväl framhäver det socialpsykologiska perspektivet kvinnans ömsesidiga delaktighet till själva misshandeln. Paret är relativt jämbördigt och makten dem emellan varierar. Till skillnad från detta hävdar man inom det strukturella perspektivet att den makt och hierarkiordning som finns i samhället, där mannen är överordnad kvinnan, spelar en betydande roll i en parrelation.

Det är de strukturella begränsningarna och inte psykologiska förklaringar som har betydelse när det kommer till våldssituationer (ibid).

3.2 Kvinnor i missbruk

Forskning om den misshandel som drabbar missbrukande kvinnor är ett känsligt och eftersatt område, det saknas kunskap. I diskursen om våld mot kvinnor som missbrukar möts två forskningsfält, dels fältet våld mot kvinnor och dels fältet drog- och missbruksforskning. Det strukturella perspektivets tankar om våldsutövning kan kopplas till den uppfattning som finns av många samhällsföreträdare när det gäller synen på kvinnor i missbruk. Kvinnorna uppfattas mer krävande då de bryter mot samhällsnormen om hur en kvinna skall vara, den goda modern som värnar om familjen och i kontrollerade former tar hand om sina barn. Män i samma situation får ett helt annat bemötande eftersom det är utifrån dem normen är skapad (Helmersson & Mulabdic, 2008). Rosengren skriver i sin doktorsavhandling (1998) att de kvinnor hon intervjuat, som alla varit utsatta för våld och misshandel av sin man, ofta haft barnen som motiv för att antingen bryta upp förhållandet eller stanna kvar för att inte förlora dem. Rädslan för att socialtjänsten skall omhänderta barnen är mycket stor. Rosengren hävdar således att barnen spelar en stor roll i misshandelsprocessen. Likväl har samtliga av de intervjuade kvinnorna uppfattningen att våldsutövandet de varit utsatta för handlar om makt och mannens behov av att ha kontrollen över någon. Några av kvinnorna relaterade detta till rådande könsmaktsordning i samhället och hur kvinnor och män förväntas vara. Kvinnorna har tagit till sig samhällets stigma och bär skammen och skuldkänslorna djupt in i själen. Liksom samhället skyller de på sig själva att de försatt sig i situationen och ser våldet som en del i vardagen. De professionella känner ofta till kvinnornas utsatthet men det finns få möjligheter till rehabilitering på grund av den dubbla problematik missbruk och våldsutsatthet utgör samt att det på många ställen saknas akuta skyddsboenden. Kvinnorna har även svårt att lämna mannen de lever tillsammans med då han utgör ett slags dubbelt beroende eftersom han både tillser drogbehovet samtidigt som han förser kvinnan med mat och husrum, och även skyddar henne från andra våldsutövare (Helmersson & Mulabdic, 2008).

3.3 "Världens sämsta brottsoffer"

Våldsutsatta kvinnor i missbruk tenderar att inte anmäla de brott de utsätts för till polisen, i deras värld "tjallar" man inte. Det finns ett slags hederkodex som inte går att bryta och kvinnan riskerar att fara än mer illa och/eller helt utestängas om hon skulle gå emot denna tjuvheder. Kvinnorna är även rädda att deras eget missbruk och problematik skall komma i dager om de berättar vad de utsätts för till polis eller socialtjänst. Istället öppnar man sig så lite som möjligt. Socialtjänsten är dessutom den myndighet som de flesta kvinnor har mest kontakt med men även uttrycker mest missnöje över (Holmberg, Smirthwaite & Nilsson, 2005). Beroendeproblematik gör kvinnorna lättare tillgängliga för förövaren då de återkommer när drogbehovet träder in. Generellt uppsöker kvinnorna endast sjukhus eller myndigheter när läget är akut och kvinnan uppvisar då ofta grova skador. Rädslan är många gånger överhängande liksom skammen över att inte kunna lämna mannen. Då samhället ser kvinnan som "knarkare", inte som misshandlad, är det främst den typ av hjälp kvinnan erbjuds. Kvinnorna ses inte som brottsoffer i första hand. Hjälp till kvinnorna erbjuds villkoras många gånger av att de inte skall missbruka. De frivilliga eller kommunala kvinnojourerna har i de flesta fall ingen möjlighet att ta emot kvinnorna och är kvinnan då inte mottaglig för missbruksbehandling har hon ofta inget annat val än att återgå till mannen där hon åtminstone får tak över huvudet. Kvinnorna utgör inga perfekta brottsoffer, de kommer inte alltid ihåg i detalj vad de utsätts för och är vana att inte bli trodda. Brottsoffermyndigheten har i flera fall förstärkt detta genom att dra tillbaka eller minska skadestånd till kvinnor som utsätts för våld med anledning av att de själva anses ha försatt sig i situationen genom sitt missbruk. De får skylla sig själva (Helmersson & Mulabdic, 2008). Kvinnorna uppfyller inte heller de kriterier som finns för ett väl ansett och idealt offer. För att trovärdigheten inte skall ifrågasättas bör ett offer bland annat bete sig respektabelt, vara i underläge till den gärna okände gärningsmannen samt oskyldigt vid fel plats vid fel tidpunkt. Istället kan de missbrukande, men oavsett våldsutsatta, kvinnorna bete sig hotfullt, förvirrat, själva vara kriminella, ha ett ovårdat yttre, otacksamma för den hjälp de får samt befinna sig utanför de sociala ramarna. De blir helt enkelt inte att lita på (Christie, 2001).

3.4 Bilden av missbrukande kvinnor

Familjeterapeuten Anna Videll (2003), med kvinnors våld som specialitet, har intervjuat ett antal kvinnor med svåra missbruksproblem och sammanställt detta i det Nationella Rådet för kvinnofrids skriftserie. Samtliga kvinnor i intervjuerien uppger att de utsatts för våld någon gång i sitt liv av en nära anhörig och de flesta av dem har varit utsatta för olika typer av våld såsom fysiskt, psykiskt och sexuellt. Likväl hävdar man i Socialstyrelsens utbildningsmaterial för socialtjänstens personal att det är vanligt att socialt utsatta, missbrukande kvinnor utsätts för våld och trakasserier (Socialstyrelsen, 2009). Forskarrapporter från USA (Wenzel, Leake & Gelberg, 2001; Stuart, 2005; Thompson & Kingree, 2006) instämmer med svenska forskare (Holmberg et al, 2005) som hävdar att alkohol eller andra droger leder till våldsutsatthet. När både förövaren och offret missbrukar alkohol ökar risken till våld inom relationen på samma sätt som offrets bruk av alkohol har betydelse när det gäller hennes benägenhet att utsättas för våld. Det hävdas även, liksom i studier i Sverige, att offrets tendens att anmäla brottet minskar om hon själv varit påverkad av droger med anledning av att man känner sig mer ifrågasatt och är rädd för att själv få bära skulden till våldsutövandet. Ytterligare studier har visat att våld i relationen eller under uppväxten har starka kopplingar till utvecklandet av ett alkoholmissbruk men även det omvända, att ett alkoholmissbruk kan förlösa våldssituationer. Tydliga kopplingar kan också ses mellan våld, missbruk och hemlöshet (Wenzel, Leake och Gelberg, 2001).

Holmberg (2000) problematiserar den bild som forskningen tidigare givit av missbrukande kvinnors karriärer inom missbrukarvärlden. Två aspekter, ”den sexuella karriären” och ”den jämställda karriären” har länge delat bilden av missbrukande kvinnors vägar uppåt i missbruket. Hennes slutsatser är istället att det strukturella perspektivets förklaringar om kvinnors underordning och mäns överordning när det gäller våld i nära relationer även kan användas när det avser missbrukande kvinnors våldsutsatthet – det är mer som förenar än skiljer kvinnor som missbrukar från dem som inte gör det. De är alla kvinnor vi talar om. Holmberg har senare fått ytterligare stöd till detta genom de intervjuer med fjorton kvinnor med tidigare eller nuvarande missbruk som bedrevs i samband med projektet om missbrukande kvinnors utsatthet för våld. Flertalet av dessa kvinnor hävdar att mannens överordning och sökande efter makt gjort att han med alla medel försökt hålla kvinnan kvar i

missbruk och på så vis utöva kontroll över henne (Holmberg et al, 2005). Även i ytterligare undersökningar som gjorts påtalas att det är mycket vanligt att män försöker hindra sina kvinnor att bli fria från sitt missbruk (Jarnling, 2004).

Trots att ett konstaterande gjorts av att både forskningen inom ämnet missbrukande våldsutsatta kvinnor är vida eftersatt samt att det fastställts att mäns våld mot kvinnor är särskilt utbrett i missbruksmiljöer tycks varken forskningen eller politiska åtgärder anstränga sig nämnvärt för denna grupp kvinnor (Holmberg et al, 2005).

4 Metod

4.1 Metodval

I val av metod har jag resonerat utifrån vad som är bäst lämpligt utifrån den frågeställning jag antagit. Då mina frågor är avsedda för att ge inblick i socialarbetarnas erfarenheter och upplevelser anser jag att kvalitativa intervjustudier varit mest lämpliga för mitt syfte. Uppsatsen är inte tänkt att ge generaliserbara svar eller standardiserade förklaringar varför en mer öppen form av intervju ansetts passande framför kvantitativa enkät- eller intervjustudier. Min avsikt har varit att intervjupersonerna skall få ge sin syn och besvara frågorna med sina egna ord utan begränsning av färdiga svarsalternativ. Då jag till viss del har en egen förförståelse i ämnet men även i många andra aspekter känner mig totalt okunnig har jag så väl som möjligt velat komma bort från min värld att se på saker och ting och inrikta mig på de professionellas kunskaper. Intentionen med intervjuerna har varit att få ett djup i svaren från intervjupersonerna och söka förståelse för vad som faktiskt sägs. Vid intervjuerna har det därför varit av särskild vikt att vara lyhörd inför de svar som getts då min kunskap i ämnet varit begränsad. Genom att följa upp de trådar som svaren leder till och ställa uppföljningsfrågor tenderar kunskapsbasen att utökas (Aspers, 2007).

4.2 Intervjuform

Jag har funnit att semistrukturerade intervjuer där intervjupersonerna ges möjlighet att förtydliga och utveckla sina svar utifrån ett antal specificerade eller tematiska frågor jag på förhand utformat varit mest användbart i min studie (May, 2006). Fördelarna med semistrukturerade intervjuer är att de ger möjlighet till standardiserade frågor samtidigt som jag som intervjuare ges möjlighet att fördjupa svaren och gå utanför mina förutfattade meningar. Intervjuformen tillåter även en form av jämförbarhet då den uppfyller en viss form av struktur vilket jag anser positivt till syftet i min uppsats till skillnad från en ostrukturerad intervju som främst används vid forskning om till exempel livshistorier (ibid). Enligt Trost (2009) har jag genomfört mina intervjuer med en låg grad av standardisering. Jag har låtit intervjupersonerna tala fritt i den ordning som fallit naturlig under den enskilda intervjun och formulerat följdfrågor utefter de svar jag erhållit. Jag har dock hållit mig inom de teman jag på förhand velat ha svar på och på så vis varit styrande under intervjun.

En nackdel i valet av semistrukturerade intervjuer som metod är maktobalansen som uppkommer i samband med de teman jag på förhand konkretiserat. Jag som intervjuare har därmed bestämt samtalets inriktning och utövar en typ av makt i förhållande till intervjupersonen. Risker i detta är att jag som intervjuare styr samtalet att handla om det som jag har en förförståelse om vilket kan resultera i att det som hade kunnat komma fram i en mer öppen intervjuform inte gör det samt att tolkningen av det som sägs präglas efter min förförståelse. Enligt Aspers (2007) handlar det om att ge makt åt den intervjuade och att som intervjuare själv reflektera över den obalans som finns. Genom att avsluta varje intervju med att påtala min förförståelse ville jag att intervjupersonerna skulle reflektera över hur min förförståelse kommit att påverka intervjun samt påtala om det var något som därmed förbisågs. Under intervjuerna lät jag även intervjupersonerna tala fritt om de följespår som uppkom och styrde inte tillbaka till mina teman förrän intervjupersonen talat färdigt om det ”nya” ämnet. På så vis anser jag att jag givit makt åt intervjupersonerna och begrundat den obalans som dock inte går att komma ifrån.

4.3 Urval

I mitt val av intervjupersoner har jag valt att inrikta mig på dem som företrädesvis arbetar med våldsutsatta missbrukande kvinnor i den kommun jag undersökt, de som utövar myndighetsutövning och arbetar utefter socialtjänstlagen. I kommunens kvinnofridsteam arbetar två kuratorer för råd och stöd till de utsatta. För att bäst utröna vilket stöd och skydd våldsutsatta missbrukande kvinnor är i behov av samt hur dessa behov uppfylls har jag gjort ett selektivt urval av intervjupersoner bestående av kuratorerna på kvinnofridsteamet samt verksamhetsledare och två socialsekreterare på beroendesektionen. Genom den så kallade snöbollseffekten har jag kommit i kontakt med dem som har störst inblick och kunskap om arbetet i kommunen med denna grupp kvinnor.

4.4 Genomförande

Inför mina intervjuer fick samtliga intervjupersoner ta del av ett presentationsbrev som jag skickade till dem via e-mail. Här i förklarade jag syftet med uppsatsen, intervjuernas betydelse och omfattning samt utlovade intervjupersonerna konfidentialitet. Jag påtalade även att intervjuerna sker helt på personernas eget val och att de närsomhelst kunde välja att dra sig ur. Samtliga intervjuer har skett på respektive arbetsplats i bokade rum där vi undgått att störas av kollegor eller klienter. Intervjupersonerna har själv fått bestämma var de velat att intervjun skall hållas och jag har erbjudit mig att boka rum och föreslagit olika alternativ. Intervjuerna har i sig varat mellan fyrtio minuter upp till en timme. Jag har intervjuat totalt fem anställda inom socialförvaltningen. För att urskilja intervjupersonerna samtidigt som jag ämnar hålla dem anonyma har jag valt att numrera dem utifrån den ordning jag genomfört intervjuerna. Intervjuperson ett och två arbetar båda som kuratorer inom kommunens kvinnofridsteam och har således till uppgift att finnas som stöd och hjälp till våldsutsatta kvinnor. Båda ingår i den projektgrupp som finns inom kommunen för att särskilt belysa våldsutsatta kvinnor i missbruk, men även i den grupp som finns regionalt för arbetet med dessa kvinnor. Kuratorerna kommer främst i kontakt med missbrukande våldsutsatta kvinnor genom att kvinnans socialsekreterare uppmärksammat situationen och då följer kvinnan till ett möte med kvinnofridsteamet. Intervjuperson tre arbetar som verksamhetsledare inom vuxengruppen och

arbetar främst med att ta hand om de nya klienterna som kommer till sektionen innan de tilldelas en egen socialsekreterare. Som verksamhetsledare finns personen även till för att stötta personalen i svårare utredningar, har större delegationsförordning samt deltar i den kommunala projektgrupp som ovan nämnts. Intervjupersoner fyra och fem arbetar båda som socialsekreterare inom vuxengruppen och ingår även de i den kommunala projektgruppen för våldsutsatta missbrukande kvinnor. Som socialsekreterare har de som främsta uppgift att behandla ansökningar om ekonomiskt bistånd och missbruksbehandlingar, men även att arbeta motiverande och stärka personen att komma till insikt om sitt missbruk.

Socialsekreterarna träffar således sina klienter åtminstone en gång per månad och har därför en någorlunda insyn i de missbrukande kvinnornas liv.

Till samtliga intervjuer har jag använt mig av bandspelare för att jag önskade ha större frihet i samspelet med intervjupersonen och då kunna koncentrera mig på samtalet och vad som sker i detta. Vissa människor tycker inte om att bli inspelade och utifrån de reaktioner jag fick när jag ställde frågan till mina intervjupersoner förstod jag att ingen av dem kände sig helt bekväm med det, åtminstone inte till en början. Dock var det ingen som avböjde eller nekade mig att spela in. Om jag istället valt att göra anteckningar under samtalen befarar jag att intervjupersonerna känt sig än mer osäkra dels på grund av att det kan uppfattas besvärande när någon skriver istället för att lyssna aktivt till det man berättar och dels för att det kan kännas obekvämt eller misstänksamt att inte riktigt veta vad som antecknas och hur. Vid en bandad intervju transkriberas intervjun ordagrant vilket jag förklarat för mina intervjupersoner. Tonfall och minnet av vad som utspelade sig i rummet vid just det aktuella tillfället är även en fördel vid användandet av bandspelare. De nackdelar som Trost (2009) framför med användandet av bandspelare, såsom att intervjupersonen kan hämmas av att bli inspelad samt att det är ett tidskrävande arbete att transkribera och analysera materialet, har fått stå undan för fördelarna.

Jag har utlovat konfidentialitet gentemot mina intervjupersoner, det inspelade materialet kommer att raderas så snart uppsatsen blivit godkänd och transkriberingarna kommer inte att användas i något annat syfte än till denna uppsats. Intervjupersonerna kommer att hållas anonyma gentemot läsarna. Om intervjupersonerna själva talar om för kolleger eller andra

studenter att de medverkat i en intervju i detta ämne finns det dock en risk att denna person genom att läsa uppsatsen kan förstå vem den intervjuade är eftersom jag presenterar intervjupersonerna genom deras yrkesroller.

4.5 Bearbetning

Efter att samtliga intervjuer transkriberats har jag utifrån mina frågeställningar kodat och tematiserat utskriften för att sammanföra svaren till min analys och slutdiskussion. Detta för att leta efter likheter, skillnader och eventuella mönster i de professionellas sätt att arbeta och kategorisera. Jag har dels använt mig av en diskursiv analys för att söka de kategoriseringar avseende kön som Tina Mattsson (2005) propagerar för men även strukturerat utefter traditionella meningskodningar.

4.6 Resultatens tillförlitlighet

Reliabilitet handlar om huruvida intervjupersonerna kommer att ge lika svar beroende på intervjuperson, plats och tillfälle. Validiteten i sin tur understryker metodens tillförlitlighet genom att det som mäts är det som avsetts att mätas. Validitet kan i kvalitativa undersökningar värderas i mått av hur kontrollerande, ifrågasättande och teoretiskt forskaren tolkar sina resultat (Kvale & Brinkmann, 2009). Då jag själv genomfört samtliga intervjuer, och vid dessa tillfällen använt mig av bandspelare med fullgod ljudkvalité, som jag sedermera transkriberat ordagrant finner jag att reliabiliteten från min sida som intervjuare är relativt hög. I förhållande till transkriberingarnas validitet har jag för mitt forskningssyfte inte för avsikt att göra psykologiska bedömningar av innebörden i det som sägs, därför har jag inte lagt någon vikt vid pauser och tonlägen. Mina forskningsresultat håller tämligen hög reliabilitet. Genom att i möjligaste mån ha intagit en kritisk syn på min analys och teoretiserat det undersökta ämnet har jag genomfört de kontroller som är lämpliga för att motverka selektiv perception och snedvriden tolkning. Jag har försökt reflekterat över min förförståelse och öppnat mig för intervjupersonerna för att söka deras svar bortom mina redan

konkretiserade teman. Reliabiliteten bedöms högre genom att jag låtit intervjupersonerna yttra sig mot det som jag sagt eller ställt frågor kring (ibid). Dock måste mina subjektiva värderingar och antaganden påtalas då de i princip anses omöjliga att undvika i samhällsvetenskapliga intervjustudier.

4.7 Etiska överväganden

Genom att vara den jag är och ha arbetat inom den förvaltning jag skall studera har jag en typ av förförståelse och livsvärldsantagande angående min forskning. Denna förförståelse är enligt Aspers (2007) nödvändig för oss forskare för att förstå det vi studerar och skall användas med öppenhet. Det är viktigt att jag är medveten om min förförståelse så att jag kan söka se problemet jag studerar med vetenskapliga glasögon och på så sätt inte missa eller negligera händelser på fältet. För att hålla sig legitim och accepterad av fältet bör man inom forskningen göra etiska överväganden och reflektera över hur andra påverkas och berörs av studien, vilket jag anser att jag företagit. Jag har även strävat efter att hålla en professionell distans till mina intervjupersoner för att dessa inte skall luras att avslöja något i förtroende som de inte räknat med senare skall analyseras av mig.

4.8 Tillvägagångssätt

Genom den konferens jag deltog vid fick jag veta att Sveriges ledande forskare inom ämnet våldsutsatta missbrukande kvinnor är Carin Holmberg som arbetar för Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL). Hennes senaste rapport ”Mäns våld mot utsatta kvinnor” ligger således till stor grund för utgångspunkterna i min uppsats. För att jämföra det svenska systemets syn och metoder i arbetet med denna grupp utsatta kvinnor har jag även gjort sökningar i databasen Cambridge Scientific Abstracts (CSA) för att finna andra länders syn och forskning i ämnet. Jag använde mig av sökorden *violence*, *women* och *alcohol abuse* och fick då fram 47 tidskrifter varav 33 var ”peer-reviewed”. Efter genomgång av abstrakten till de 33 artiklar fann jag fyra stycken som har varit av intresse för min uppsats.

För att komplettera med ytterligare material har jag genom socialstyrelsens hemsida tagit del av utbildningsmaterial för socialtjänstens personal i arbetet med våldsutsatta kvinnor. Efter sökningar i databaserna Lovisa och Elin på *våldsutsatta missbrukande kvinnor* fick jag inga träffar. Genom Lovisa fick jag dock vid en generell sökning på *kvinnomisshandel* 250 träffar, däribland en kartläggning över kommuner, landsting och regioners kvinnofridsarbete. Vid tillägg med *socialt arbete* som sökord fick jag endast tre träffar, varav en bok varit relevant. Jag har även tagit del av hänvisningar på Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sveriges (ROKS) hemsida där nätverk, organisationer och kvinnojourer i Sverige och andra länder som arbetar med kvinnofridsfrågor finns tillgängliga. Där fann jag bland annat det nationella centret för kvinnofrids rapport ”Världens sämsta brottsoffer. Om mäns våld mot missbrukande kvinnor och psykiskt funktionshindrade kvinnor.”

När jag påbörjade arbetet med denna uppsats hade jag ingen klar bild över hur jag ville framställa min undersökning eller genom vilka teoretiska glasögon jag skulle analysera min empiri. Jag visste att jag var intresserad av socialtjänstens arbete med våldsutsatta missbrukande kvinnor och hade därmed tematiserat mina intervjuer utefter detta. I övrigt har jag sökt hålla mig öppen och mottaglig för vad som framkommit. Under arbetets gång, genom studier av tidigare forskning och Tina Mattssons (2005) kritiska ställning till hur genusperspektivet inom missbrukarvården framställs, har den teoretiska appliceringen växt fram. Jag har följaktligen till denna uppsats valt att använda mig av en problematiserande teoretisk skildring för att belysa hur den vedertagna bilden av manligt och kvinnligt påverkar de yrkesverksammas sätt att arbeta.

5 Teoretiska utgångspunkter

5.1 Skapandet av kön

”Mäns våld mot kvinnor i nära relationer har varit ett av de mest uppmärksammade sociala problemen under de senaste tjugofem åren” skriver Margareta Hydén (2002). Våld mot kvinnor har utifrån feministisk teori förklarats med att männen har högre status i samhället

gentemot kvinnorna och att männen genom våldet utövar sin makt och kontroll. Även stat och myndigheter har anammat detta sätt att se på våld mot kvinnor och tolkningen utgör således den allmänna teorin om kvinnomisshandel. Tina Mattsson (2005) har i sin studie av genusperspektivet i missbrukarvården haft som utgångspunkt att kön skapas och görs genom vardagliga handlingar och möten människor emellan. Detta har Mattsson konkretiserat genom att sammanfläta tre olika teoretiker, filosofen Judith Butler, som förklarar hur subjekt och kön görs i samspel med sexualitet, sociologen Beverly Skeggs, vars teorier visar på sambandet mellan kön och klass samt teoretikern och kultursociologen Stuart Hall, som teoretiserat dikotomiers betydelse i skapandet av etnicitet. Mattsson (ibid) hävdar att den kritik som framförts mot feministisk forskning, då den tenderar att negligera de olikheter *och likheter* som finns mellan kvinnor, är betydelsefull och menar därför att hennes förståelse av kön i samspelet mellan kön, sexualitet, klass och etnicitet anses mer omfattande. Butlers synsätt används sedermera till att förstå kön utifrån ständiga upprepade handlingar i sättet att tala, agera och hur vi framstår. Sålunda formas både samhället och vi till dem vi är och tillåts vara. Skeggs visar dessutom hur kön skapas genom makt- och klasstrukturerna i samhället. En strävan efter den rena och perfekta medelklasskvinnan har varit en ständig följeslagare för kvinnor i världen. Genom tillgång till ekonomiskt, socialt och kulturellt kapital påverkas vår position i samhället och stärker vår klassmarkör. Även Halls teorier om etnicitet kan överföras till sättet att se på kön då hans synsätt präglas av möjligheten att se olikheter. Vi jämför oss ständigt med andra och definierar därefter uppfattningen om oss själva vilket resulterar i en spegling mellan vi och dom. Tidigare genuskforskning inom bland annat missbrukarvården har främst belyst kvinnans roll jämfört med mannens. Det som sammanlänkat kvinnornas berättelser är främst deras uppväxthistoria och problemfyllda förhållande till män, vilket också kopplats till kvinnornas relationsbundenhet till män och svårigheter att förhålla sig till andra kvinnor. Till skillnad från detta vill Mattsson belysa att kvinnor som missbrukar inte skiljer sig från andra kvinnor och inte heller mot män som missbrukar (Mattsson, 2005).

5.2 Diskursiva föreställningar

Undersökningar har visat att myndigheter bemöter missbrukande kvinnor utefter de föreställningar som förmedlas genom forskningen och att kvinnorna i sin tur förhåller sig till

dessa. Som exempel framträder att kvinnor åläggs större krav vid barnuppfostran och som förälder. Kvinnor som misslyckas att ta hand om sina barn döms hårdare än män. Männen förväntas inte i lika hög grad ta ansvar för barnens fostran och uppväxt. Detta gör att maktordningen och hierarkier mellan kvinnor och män eller mellan kvinnor och kvinnor mångfaldigas. Missbrukande kvinnor framställs gärna som offer och relationsbundna till män. Detta gör att de tolkas och förstås som mer förtryckta än ”vanliga” kvinnor och riskerar således att definieras som de enda som drabbas av detta (Mattsson, 2005).

Att som kvinna vara missbrukare och dessutom kanske hemlös för mycket skam med sig. Det som skammen dock tar sig störst uttryck i är den bild som samhället har på denna grupp kvinnor, alltså inte själva missbruket eller hemlösheten i sig. Missbruk förknippas gärna med svaghet och dåligt moderskap liksom hemlöshet förknippas med prostitution – definitioner som *ingen* kvinna vill förbindas samman med. En skarp skiljelinje skapas mellan kvinnor som missbrukar och de kvinnor som inte missbrukar genom att befästa gruppen missbrukande kvinnor som traumatiserade och utsatta för övergrepp. Kvinnor är inte en homogen grupp där alla beter sig utefter samma mönster. Missbrukande kvinnors relationer till män liksom relationen till andra kvinnor kan te sig mångt mer nyanserad än den allmänt vedertagna bild som tidigare belysts inom feministisk forskning. Liksom missbrukande kvinnors problem kan vara mångfacetterade kan även beskrivningen av kvinnan ha många uttryck och även positiva delar lyftas fram. Inom forskningen har kvinnor och män särskiljts på det vis att män sällan belysts som kön, genusperspektivet är frånvarande när det kommer till forskning om missbruk bland män. Kvinnor och män tenderar att jämföras som varandras olikheter vilket bidrar till att kvinnorna är de som blir könet och männen förblir könsneutrala (Mattsson, 2005).

5.3 Synen på de teoretiska begreppen

Min avsikt med användandet av Mattssons framställda teori i denna uppsats är att belysa och analysera den diskurs som framträder i arbetet med våldsutsatta missbrukande kvinnor. Genom de intervjuer jag genomfört har jag fått ta del av föreställningar om missbrukande kvinnor samt vilken typ av hjälp och stöd man anser att dessa kvinnor behöver. Mattsson

hävdar att genusperspektivet bör utvidgas till att innefatta tolkningar utifrån kön, sexualitet, klass och etnicitet. Kvinnors likheter samt positiva erfarenheter bör oftare studeras snarare än att urskilja de bekymmer som finns och sätta likhetstecken mellan dessa. I min analys vill jag visa på vilket sätt kön har skapats inom den sektion jag studerat. Genom användandet av tidigare forskning samt Mattsons synsätt har jag för avsikt att konkretisera det arbete som görs inom förvaltningen i förhållande till kön och belysa hur arbetet påverkas av de diskursiva föreställningar som finns. Ligger det något i det Mattsson säger?

6 Analys

Jag kommer här att presentera och analysera min empiri utifrån tre olika avsnitt. Avsnitten kommer att följa mina frågeställningar i förhoppningen att finna förklaringar till dessa. Slutligen kommer jag att sammanföra och tolka mina resultat i den avslutande diskussionen.

6.1 Behov av stöd och skydd

Enligt Socialstyrelsens utbildningsmaterial inom socialtjänsten (Socialstyrelsen, 2009) hävdas att det är vanligt att missbrukande kvinnor utsätts för våld. Intervjustudier som gjorts här i Sverige har även dessa bekräftat denna teori, likväl som internationella studier bekräftat att alkohol eller droger leder till våldsutsatthet. Att så är fallet även i den kommun jag studerat framgår tydligt av de intervjuer jag genomfört. Samtliga intervjupersoner hävdar att alla de kvinnor som finns aktuella på sektionen för vuxna missbrukare någon gång har varit utsatta för våld. Verksamhetsledare på Vuxengruppen beskriver själv situationen då detta konstaterande gjordes ”[...] 2003/2004 gjorde vi en inventering där vi tittade på alla kvinnor vi hade och jobbade med [...] och det var väl då vi kom fram till [...] att alla kvinnor som vi arbetar med har varit utsatta för våld”.

Med detta sagt och konstaterat ligger grunden för vilken typ av skydd och stöd denna mängd kvinnor är i behov av. Enligt de intervjuer jag genomfört framkommer att kvinnor i missbruk

inte söker hjälp för det våld de lever i, de har blivit uppmärksammade för annan problematik ”de är socialt utslagna och det är just det de har blivit uppmärksammade för. Man söker inte hjälp för att man har blivit slagen”, som en av kuratorerna uttrycker det. Hur detta kommer sig kan tidigare forskning, som visar att arbetet med våld i nära relationer under 80-talet präglades av tanken att kvinnan var undergiven mannen och hennes benägenhet att ständigt återgå till honom var i fokus (Rosengren, 1998), möjligen vara en förklaring till. Detta synsätt finns nämligen, nästan tre decennier senare, många spår av kvar inom socialt arbete. Våld mot kvinnor förklaras än idag utifrån feministisk teori med att männen har högre status i samhället. Vad som skiljer teorierna åt är huruvida det är kvinnans och mannens inbördes roller och eventuella störningar som ligger till grund för våldsutövandet eller om det är samhällsnormen med manlig maktdominans som förklarar våldet. Kvinnorna bär samhällets stigma och skyller sig själva för den situation de befinner sig i. Våldet ses som en del i vardagen (Helmersson & Mulabdic, 2008). Likaså visar mina intervjustudier då en kurator uttrycker att ”våld tillhör vardagen, that’s life liksom”.

Kvinnor i missbruk uppfattas som normbrytande då de skiljer sig från de förväntningar samhället har på kvinnan som god moder och omhändertagande skriver Helmersson och Mulabdic (2008). Skammen är hög för att man inte lyckas ta hand om sina barn. Motivet för att stanna kvar hos mannen som utsätter dem för våld vilar bland annat i rädslan att deras eget missbruk skall komma i dager och leda till att socialtjänsten omhändertar barnen (Rosengren, 1998). Under min intervju med en av socialsekreterarna påtalas denna svårighet i att arbeta med dessa kvinnor då hon säger att ”jag tror att det man vet är en sak och det som framkommer är inte hela sanningen. [...] jag ser det som att det inte är något som man gärna tar fram och pratar om.” Socialsekreteraren fortsätter även med att berätta om den skam hon upplever att kvinnorna bär inom sig, skam som gör att kvinnan hela tiden slingrar sig när det kommer på tal om missbruk eller eventuellt våldsutsatthet. Kvinnorna tillhör dock vuxensektionen antingen på grund av sitt eget missbruk eller på grund av partners missbruk, så någon form av bekymmer finns alltid i dager.

Holmberg et al (2005) hävdar att mannens behov av kontroll kan påverka kvinnans möjlighet att ta sig ur sitt missbruk. Mannens överordning och sökande efter makt gör att män vanligen

försöker hindra kvinnan att bli fri från sitt missbruk. Detta har man även inom den kommun jag studerat erfarenhet av. Socialsekreterarna handskas med problemet genom att hantera par som separata hushåll med enskilda handläggare vid ansökningar om bistånd. Således garanteras total sekretess mellan mannen och kvinnan. Tanken med detta är att kvinnan ska ha möjlighet att prata med någon utan att mannen är närvarande. Förhoppningen är då att de relationsbekymmer eller eventuella våldsproblematik som finns närvarande skall komma i dager. Försök att få kontroll över kvinnan och hennes möjlighet att bli fri från sitt beroende visar de gånger då man ansöker om så kallad parbehandling. En socialsekreterare beskriver under intervjun att ”de säger [...] att de har missbruksproblem men även problem med sin relation. Detta beviljar vi aldrig, det finns inte på kartan. Vi tror inte på det. Man får ta hand om det i efterhand och upptäcka varandra på nytt, drogfritt.” Det påtalas även att vissa kvinnor inte vill ha skydd trots att de utsatts för mycket grovt våld. Om detta beror på saknaden av ett skyddat boende på nära håll, mannens makt och kontroll över kvinnan eller av annan anledning finns få svar.

För att summera framkommer vid mina intervjuer och från tidigare forskning att behov av stöd och skydd för gruppen våldsutsatta missbrukande kvinnor är både omfattande och komplext. Samtliga kvinnor med missbruksproblem kan sägas vara utsatta för någon typ av våld men detta till trots är det inte vad kvinnorna i första hand uppmärksammas för. Våldet är en del av vardagen och kvinnorna bär skammen i tysthet. Mannens våldsutövande förklaras främst utifrån hans behov av kontroll och överordning i samhället. Kvinnornas behov av skydd och stöd bestäms utifrån deras egen vilja till förändring.

6.2 Möjlighet till skydd och stöd

De professionella känner ofta till kvinnornas utsatthet men på grund av den dubbla problematik missbruk och våldsutsatthet innebär, finns det få möjligheter till rehabilitering. På många ställen saknas det akuta skyddsboenden, vilket är ett bekymmer i den kommun jag studerat. En av socialsekreterarna uttrycker att det inte är optimalt att bli ivägskickad flertalet mil för akut skydd och då inte vara i närheten av sina barn, ”barnen spelar en stor roll och då

vill man inte sitta där ute i ödemarken [...]”. Svårigheter i att hjälpa kvinnan ligger även i det dubbla beroende som mannen utgör genom att både tillse drogberoendet men också svara för mat och att kvinnan har tillgång till tak över huvudet och en säng att sova i (Helmersson & Mulabdic, 2008). Likaså tenderar kvinnor i missbruk att inte anmäla de brott de utsätts för till polisen och håller så mycket som möjligt för sig själva i kontakten med socialtjänsten. De kontakter som sker med sjukhus eller myndigheter tas oftast i de mest akuta fallen och läget är då många gånger mycket allvarligt. En kurator från kommunens kvinnofridsteam uttrycker under min intervju att de kvinnor hon kommer i kontakt med har blivit uppmärksammade just på grund av deras missbruk och att de befinner sig i ett socialt utsatt läge. ”Man söker inte hjälp för att man blivit slagen. Som missbrukande kvinna [...] är jag hänvisad till att bo hos mannen som slår mig, söker jag hjälp så finns det så länge jag missbrukar ingenstans att ta vägen. Jag kan inte bo på kvinnojour, jag kan inte bo på [...] så länge jag inte genomgår behandling.”

Trots att alla intervjupersoner påtalar att om kvinnan befinner sig i ett utsatt läge och vill ha skydd så finns det möjlighet att bevilja bistånd på skyddsboende flertalet mil ifrån kommunen, så talar man liksom kuratorn om svårigheten för dessa kvinnor att få tillgång till ett tryggt och säkert boende. Samtliga intervjupersoner har på en av mina avslutande frågor, vad som saknas i kommunen, uttryckt att en form av ”lågtröskelboende” med särskilt skydd för våldsutsatta missbrukande kvinnor hade varit mycket önskvärt. Den region kommunen tillhör har tidigare fattat ett beslut om att starta ett skyddsboende för dessa kvinnor, men än så länge har ingenting hänt. Vad som samtliga intervjupersoner då även här uttryckte var att endast ett sådant skyddsboende inom regionen inte är tillräckligt, problemet och behovet är så omfattande att ett i varje kommun är nödvändigt. ”Vi behöver jobba med dem på hemmaplan i en annan miljö. Vi saknar det här [...] på hemmaplan. Ta hand om hela kvinnan, från trasig till hel”, som verksamhetsledaren på vuxengruppen uttryckte det. Denna typ av boende fanns det långtskridna planer för inom kommunen. Dock lades beslutet på is när lågkonjunkturen trädde in och kommunen beräknades mista miljonbelopp i skatteintäkter. Politikerna vågade då inte satsa.

Den form av stöd som finns inom kommunen återspeglas i kuratorerna på kvinnofridsteamet. Hit kan man komma för krisbearbetning i den akuta fasen. Viljan finns från kuratorernas sida att arbeta mer med kvinnorna men det är svårt att få dem som befinner sig i ett aktivt missbruk att delta regelbundet i samtal. En av kuratorerna beskriver det som att ”[...] man kommer en gång, två gånger och sedan dyker man inte upp. Krisen är just nu. [...] detta är en ständig livssituation, men så händer det något extraordinärt så att man behöver lite krisbearbetning.” Den andra kuratorn lägger även ansvaret på socialsekreterarna ”Handläggarna på Vuxengruppen gör väldigt mycket för att träffa tjejerna ofta [...] och håller en väldigt tät kontakt med dem. Det får [...] ligga på socialsekreteraren att ha den där dagliga kontrollen [...].

Kvinnojourer tar i allmänhet inte emot kvinnor i aktivt missbruk då de anser att de saknar kompetens och möjlighet att handskas med den form av problematik en missbrukande kvinna befinner sig i. Tidigare forskning visar även att kvinnorna inte ses som brottsoffer i första hand utan det är missbruket som kommer i fokus. De åtgärder som erbjuds innefattar ofta behandling för missbruket och i många fall villkoras hjälpen mot nykterhet och drogfrihet. Detta kunde jag tydligt urskilja i mina intervjuer trots att samtliga intervjupersoner påtalade den dubbla problematik missbruk och våld innefattar samt att båda måste behandlas och arbetas med. Verksamhetsledaren på Vuxengruppen var så pass tydlig att han berättar för mig att deras sätt att arbeta med våldsutsatta kvinnor främst sker utifrån missbruksproblematiken, ”[...] vi har väl inte riktigt den hanteringen att arbeta på det sättet att titta på våldet i första hand. Vi tänker mycket på hur vi ska kunna hitta basen och en hållbar grund för kvinnan att gå vidare och då måste vi försöka titta på drogproblematiken. För det är det som är mest verksamt.” Socialsekreterarna på sektionen förklarar ytterligare att ”[...] det fokuseras mycket på missbruket. Vi skulle kunna ha verktyg att ta hand om även våldet. [...] jag tror att det handlar mycket om handläggarens roll i det hela, hur mycket man väljer att lyfta fram våldet.” och ”I första skedet så är det ju beroendeproblematiken och då är det ju behandlig och då finns det institution till att börja med eller om det är öppenvården. Sen när man plockat bort drogerna då [...] är det kvinnofridsteamet dit vi många gånger följer med.” Den form av boende som finns inom kommunen villkoras alltså med drogfrihet och innefattar att du ingår i behandling. Mycket av de vård- och stödinrättningar som finns inriktar sig på missbruk i första hand. Verksamhetsledaren avslutar ”[...] har jättebra vård för beroendeproblematik som

är en utav de här bitarna i problematiken. Vi har öppenvård och vi har skyddat boende [...] och sen har vi också kvinnofridsteamet. Vi får vara glada för det som finns, för det som finns är alltså jättebra.”

Sammantaget kan sägas att möjlighet till skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor i den kommun jag studerat finns. Stödet består främst i kuratorerna på kvinnofridsteamet men även socialsekreterarna som håller en tät kontakt med kvinnorna. Möjlighet till skydd finns utanför kommunens gränser och används i den utsträckning som anses nödvändig, även om en önskan om ett skyddat boende inom kommunen är stark. Både det skydd och stöd som finns påverkas dock av kvinnans vilja till drogfrihet. Det finns en underliggande skepsis i arbetet med missbrukande våldsutsatta kvinnor som befäster tanken att så länge kvinnan befinner sig i ett aktivt missbruk resulterar varken stöd eller skydd i varaktiga lösningar. Utifrån mina intervjuer har jag ändå förstått att missbrukande våldsutsatta kvinnor är högt prioriterade inom sektionen med en driven och målmedveten chef som stark ledare. För att citera en socialsekreterare på sektionen som säger att ”vi har mycket att tacka [...] vår sektionschef som haft den viljan. Det är ju ändå att man bygger upp en verksamhet och hur man styr den som påverkar hur arbetet blir.”

6.3 Diskursiva föreställningar

Enligt Christies (2001) teori om det ideala brottsoffret hamnar en missbrukande kvinna långt ner på trovärdighetsstegen. Missbrukande kvinnor betar sig många gånger hotfullt och förvirrat och uppfyller inte kriterierna för det ideala brottsoffret om att oskyldigt befinna sig vid fel plats vid fel tillfälle och själv vara proper och respektabel. Kvinnorna blir inte att lita på och är själva vana vid att inte bli trodda. Samhället har, genom bland annat Brottsoffermyndighetens beslut att i flera fall dra tillbaka skadestånd till kvinnor som själva ansetts ha satt sig i situationen på grund av sitt missbruk, varit normgivande. Likväl, och kanske även på grund av, finns det i vissa fall en tanke om att missbrukande våldsutsatta kvinnor får skylla sig själva. I kommunen jag studerat finns tillgång till boende för dem som tidigare missbrukat men nu valt att delta i behandling. Aktiva missbrukare är därför inte

välkomna här. Detta resulterar i att missbrukande våldsutsatta kvinnor inte har någon möjlighet att tas emot i detta boende dels för att både män och kvinnor bor här och dels för att personen, innan tillträde ges, måste valt att påbörja behandling. En av kuratorerna på kvinnofridsteamet påtalar under intervjun att hon tror att politikerna i kommunen väljer att inte satsa pengar på ett skyddat boende för missbrukande våldsutsatta kvinnor för att de anser att detta boende som finns inom behandlingssektionen är tillräckligt. Kuratorn förklarar att ”ibland är det så att man ser på det som att kvinnan har ett eget val, välj att sluta missbruka så har du någonstans att bo. Fortsätter du missbruka så skyll dig själv.” Kuratorn är dock noga med att poängtera att detta inte är ett sätt att se på som hon vill förknippas med, men att det har sin grund i de samhälleliga normer och värderingar som präglar politikernas arbete.

Holmberg (2000) påtalar likväl som Mattsson (2005) att det är mer som förenar än skiljer kvinnor som missbrukar från dem som inte gör det. Denna utgångspunkt har saknats i den tidigare genusforskningen och lyser därför ofta med sin frånvaro i arbetet med missbrukande kvinnor. Endast en av mina intervjupersoner hade en fundering om detta. ”Det jag tänker är att många av dessa kvinnor fascinerar mig för vi är så lika. Bortsett från missbruksproblemet så är vi så lika. Bortsett från missbruket så har vi samma behov, samma drömmar, intressen, oro för barnen.[---]. Man är två kvinnor som möts.”, som en av kuratorerna på kvinnofridsteamet uttryckte det. Istället pratar övriga intervjupersoner mycket om det som särskiljer dessa kvinnor från andra, och då särskilt i förhållande till män. Kvinnorna talas om som offer och deras problemfyllda uppväxt hamnar i fokus. Inom öppenvårdsenheten i kommunen finns det ett särskilt program som kallas ”vuxna barn veckan” där de som vuxit upp i trasiga familjer har möjlighet att möta och bearbeta sina problem i vuxen ålder, vilket samtliga intervjupersoner hänvisade missbrukande våldsutsatta kvinnor till då man anser att deras bekymmer härstammar från otrygga och problematiska uppväxtförhållanden.

Likväl som offer talas det om kvinnornas relationsberoende till män. En av kuratorerna uttrycker när vi talar om det boende för både män och kvinnor som missbrukar som finns inom kommunen att ”Det blir inte bra på grund av det relationsberoende [...] som dessa kvinnor har. De söker en ny relation och den biten finns kvar även om missbruket skulle försvinna.” Mattsson har kritiserat denna föreställning och menar att det bidrar till att likställa

alla missbrukande våldsutsatta kvinnor som en homogen grupp (2005). Myndigheter bemöter kvinnorna utefter dessa föreställningar då det är den bild som förmedlas av forskningen. Den relationsbundenhet och offerstatus som missbrukande kvinnor ofta får bära har sin grund i de normativa föreställningar som skapats i samhället. Kuratorn fortsätter i sitt resonemang om boende att ”det man behöver göra är inte att låsa in dessa kvinnor utan låsa ute mannen. Och man behöver verkligen låsa ute honom, för hon har väldigt små möjligheter att hålla honom borta”, vilket jag anser speglar den bild som tidigare forskning ger av missbrukande våldsutsatta kvinnor. Så trots att det under samtliga intervjuer talats om mångfacetterade problem kom vi inte vid ett enda tillfälle i närheten av de nyanserade beskrivningar som bör finnas när det kommer till alla människor, oavsett kön eller missbruk.

7 Avslutande diskussion

Då syftet med uppsatsen var tvåfaldigt, å ena sidan en studie av socialtjänsten och kvinnofridsteamets arbetssätt för att tillgodose våldsutsatta missbrukande kvinnors behov av skydd och stöd och å andra sidan en analys av de diskursiva föreställningar som görs av de professionella, har jag i relation till syftet sökt sammanställa en skildring av det sätt som jag anser att dessa föreställningar påverkar arbetet med gruppen missbrukande våldsutsatta kvinnor.

Vad som jag anser främst saknas i arbetet med de våldsutsatta missbrukande kvinnorna är bristen på de mångfacetterade skildringar som faktiskt existerar. Kvinnorna tenderar att homogeniseras och bemöts utefter samma mönster och föreställningar. Erfarenheter i arbetet präglas av samhällsnormer som tidigare forskning grundlagt och befast. Diskursiva kategoriseringar skapas utifrån dessa föreställningar och begränsar arbetet därefter. Främst tänker jag på det faktum att kvinnorna i första hand ses som missbrukare och inte som brottsoffer. De professionella förklarar detta med att kvinnorna själva normaliserat våldet och anser att det ingår i vardagen. Vad jag frågar mig är om det egentligen inte är de yrkesverksamma som ser det så här och utifrån sin (makt) position speglar detta synsätt. Våldet är inget som kommer i fokus trots att man erfarit att samtliga missbrukande kvinnor

utsätts för någon typ av våld. Det som erbjuds är främst behandling för missbruksproblematiken. Politikerna i kommunen befäster detta synsätt då man trots skarpare lagstiftning väljer att inte satsa på ett skyddat boende där missbrukande våldsutsatta kvinnor är välkomna. En form av ”skyll dig själv”-uppfattning intas istället.

Gentemot det skyddade boende för missbrukande våldsutsatta kvinnor som finns utanför kommunen upplevs en skepsis då intervjupersonerna hävdar att det inte är hållbart att skicka en missbrukande kvinna så långt iväg. Det hävdas att missbrukande kvinnor har ett relationsberoende till män som gör att de söker sig tillbaka och har svårt att lämna mannen. Relationsberoendet påverkar även kvinnans sätt att förhålla sig till andra kvinnor och män då det påstås framhäva svårigheter att umgås med andra. Mäns makt över kvinnan påtalas även utifrån samhällsnormen.

Avslutningsvis vill jag hävda att arbetet med våldsutsatta missbrukande kvinnor i den kommun jag studerat bedrivs utifrån erfarenhet och med stöd i tidigare forskning. Kvinnorna erbjuds efter egen vilja stöd i form av kuratorskontakt och har vid behov tillgång till ett skyddat boende utanför regionens gränser. De diskursiva kategoriseringar av gruppen missbrukande våldsutsatta kvinnor som görs av professionella kan härledas till tidigare forskning och rådande samhällsnormer. Kvinnorna bär samhällets stigma och blir bemötta utefter de föreställningar som skapats, vilket i sin tur påverkar arbetet med dessa kvinnor. De insatser som erbjuds syftar ofta till behandling för missbruket och våldet tenderar att negligeras.

Referenslista

Aspers, Patrik (2007) *Etnografiska metoder*. Malmö: Liber AB

Christie, Nils (2001) ”Det idealiska offret”, i Åkerström, Malin och Sahlin, Ingrid (red.) *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur

Helmersson, Sara och Mulabdic, Azra (2008) *Respektera mig! Handbok för yrkesverksamma om våldsutsatta kvinnor i missbruk*. Malmö: Sociala resursförvaltningen

Holmberg, Carin (2000) *Aspekter av kvinnosynen i missbruksbehandling – Empiriska exempel och teoretiska funderingar*. Stockholm: Ersta Sköndal högskola

Holmberg, Carin och Enander, Viveka (2004) *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser*. Ystad: Kabusa Böcker

Holmberg, Carin, Smirthwaite, Goldina och Nilsson, Agneta (2005) *Mäns våld mot missbrukande kvinnor – ett kvinnofridsbrott bland andra*. Stockholm, Karlstad och Östersund

Hydén, Margareta (2002) ”Har sociala problem ett kön?”, i Meeuwisse, Anna och Swärd, Hans (red.) *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och Kultur

Isdal, Per (2001) *Meningen med våld*. Stockholm: Förlagshuset Gothia AB

Jarnling, Pia (2004) *Om våldsutsatta, missbrukande kvinnors situation – Undersökning av erfarenheter och arbetssätt på kvinnojourer respektive behandlingshem för missbrukare*. Stockholm: Alla kvinnors hus

Johansson, Katarina och Wirbing, Peter (2005) *Riskbruk och missbruk*. Stockholm: Natur och Kultur

Kingree, J.B och Thompson, Martie P (2006) The Roles of Victim and Perpetrator Alcohol Use in Intimate Partner Violence Outcomes. *Journal of Interpersonal Violence*, 21, 2, 163-175.

Mattsson, Tina (2005) *I viljan att göra det normala. En kritisk studie av genusperspektivet i missbrukarvården*. Malmö: Égalité

May, Tim (2006) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Mulinari, Diana (1998) *Reflektioner kring projektet KvinnoKrami/MOA*. Lund: Sociologiska institutionen

Rosengren, Margareta (1998) *Ett värdigt liv*. Stockholm: Utbildningsförlaget Brevskolan

Sohlberg, Peter (2006) ”Teorier och kunskapsbildning i socialt arbete”, i Blom, Björn, Morén, Stefan och Nygren, Lennart (red.) *Kunskap i socialt arbete. Om villkor, processer och användning*. Stockholm: Natur och Kultur

Stuart, Gregory L (2005) Improving Violence Intervention Outcomes by Integrating Alcohol Treatment. *Journal of Interpersonal Violence*, 20, 4, 388-393

Trost, Jan (2009) *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur

Videll, Anna (2003) ”Undersökning av våld mot missbrukare 2003”, i Alfredsson, Karin, (red.) *Världens sämsta brottsoffer. Om mäns våld mot missbrukande kvinnor och psykiskt funktionshindrade kvinnor*. Stockholm: Nationellt Råd för Kvinnofrid

Wenzel, Suzanne L, Leake, Barbara D och Gelberg, Lillian (2001) Risk Factors for Major Violence Among Homeless Women. *Journal of Interpersonal Violence*, 16, 8, 739-752

Elektroniska källor

Boustedt Hedvall, Maria (2009) ”Våld i nära relationer: våld mot kvinnor i missbruk och beroende” (elektronisk) *Region Hallands officiella hemsida*
http://www.regionhalland.se/dynamaster/file_archive/091027/bb452749007720ed032ef0dc98b71d47/Socialstyrelsen%20Maria%20Boustedt%20Hedvall.pdf (2009-10-27)

Amnesty International (2004) ”Mäns våld mot kvinnor i nära relationer” (elektronisk) *Amnesty Internationals officiella hemsida*
[http://www2.amnesty.se/svaw.nsf/19april2004/\\$File/svenskrapport.pdf](http://www2.amnesty.se/svaw.nsf/19april2004/$File/svenskrapport.pdf) (2009-10-27)

Socialstyrelsen (2009) ”Våldsutsatta missbrukande kvinnor, ett utbildningsmaterial till socialtjänstens personal” (elektronisk) *Socialstyrelsens officiella hemsida*
http://www.socialstyrelsen.se/SiteCollectionDocuments/2009-126-201_rev.pdf (2009-11-01)

Bilaga 1

Presentationsbrev

Jag vill börja med att tacka för att du vill delta i min undersökning och ställer upp med dina kunskaper. Uppsatsen jag skriver ingår i socionomprogrammet vid Lunds universitet och kommer vid godkännande att finnas tillgänglig i universitetets databas. Min avsikt med uppsatsen är att utröna vilket behov av stöd och skydd våldsutsatta missbrukande kvinnor har och på vilket vis [...] utifrån socialtjänstlagen 5 kapitel 1 § uppfyller dessa krav. Intentionen är att hålla dig som intervjuperson anonym så till vida att jag inte kommer att namnge dig som person. Intresset i uppsatsen ligger inte i vad enskilda intervjupersoner svarar utan hur situationen ser ut sammantaget. Jag har dock i förhoppning att få spela in vår intervju för att lättare undvika missförstånd (om samtycke ges). Vid intresse kan jag sända en kopia av transkriberingen för verifiering innan analysen påbörjas. Dessa kommer senare att malas och således inte användas i andra sammanhang.

Avslutningsvis vill jag påminna dig om att din medverkan i form av intervjuperson är högst frivillig, du bestämmer villkoren och kan när som helst välja att inte delta.

Med vänlig hälsning

Sofie Isaksson

Bilaga 2

Intervjufrågor

Formella frågor

- Vilken utbildning har du?
- Vilken yrkesbenämning?
- Hur länge har du arbetat i yrket?
- Någon tidigare arbetslivserfarenhet?

Tema frågor

- Hur ofta förekommer att missbrukande kvinnor utsätts för våld? Hur omfattande är problemet?
- Kommer våldet från någon kvinnorna har ett förhållande med eller från utomstående/okända?
- Hur utsatta är denna grupp kvinnor och på vilket sätt? Beskriv det komplexa i missbruk/våldssituationen
- Kan man säga att det är en särskild typ av kvinnor som utsätts för våld respektive en särskild typ av man som utövar våldet?
- Hur arbetar ni med dessa kvinnor?
- Hur har ert arbete med dessa kvinnor förändrats/förbättrats sedan lagstiftningen skärptes 2005?
- Vad finns för möjlighet till stöd och skydd i kommunen?
- Vilka möjligheter anser ni saknas?